Pas mé beránky

Původ materiálu
Tomáš Trusina
Pořadí v lekci
36

Téma

Kristus pověřuje být pastýřem i v těžké době

Cíl

- Děti poznají, že pastýřský úkol dostáváme všichni. Nejsme jen ovce. A dává nám ho Kristus.
- Děti si uvědomí, že oddanost Kristu něco stojí a platí i v dobách zlých.
- Děti zakusí, že pást beránky je potřeba i ve velice nesnadné a temné době. S Kristem neutíkáme z dějin.

Pro učitele

Biblický text: J 21,15–23

Výkladové poznámky

Miluješ mne? Je otázka po vyznání. V pozadí je přikázání „Milovat budeš Pána Boha svého z celého srdce svého“ (Dt 6,5), přičemž v evangeliu podle Jana je objektem této celostné oddanosti Ježíš (viz J 14,15 „Milujete-li mne, přikázání mých ostříhejte“, srvn. též J 14,21;23n). Láska k Ježíši znamená následovat a s porozuměním, vhledem i poslušností tvořivě rozvíjet jeho slova a základní důrazy jeho příběhu. Vždyť on sám miloval ty své až do konce, do smrti na kříži (J 13,1; 19,26). Otázka „Miluješ mne?“ tedy znamená „Máš bytostně odpovědný vztah k mým činům a slovům?“

Mít rád (jak odpovídá Petr) je u Jana častěji užíváno o „lásce světa“ (12,25; 15,19). Nemá tedy tak hluboký a odevzdaný rozměr jako Ježíšova otázka.

Beránek u Jana není jen bezmocný závislý tvor, ale vystihuje i polohu Ježíšovy služby v tomto světě (viz J 1,29), bezbrannost kristovské existence. Pást beránky tedy znamená zastávat se těch, na něž dopadají rizika této bezbranné existence a kdo jsou jako následovníci Kristovi

v tomto světě různě šikanováni a z něj vyštípáváni.

Trojí Ježíšova otázka přivedla Petra k „zarmoucení“ (v. 17). Není to smutek nad tím, že mu Vzkříšený Pán nedůvěřuje, spíše jde o rozpoznání vlastní nehodnosti, nesamozřejmosti lásky Kristovy a vyznání předvelikonočního trojího zapření (J 13,38 a 18,17. 25. 27 — pozor, u Jana nestojí všechna Petrova zapření úplně pohromadě.) Petrovi dochází, že Vzkříšený ho nepověřuje ani jako vyznavačského přeborníka, ani jako zasloužilého funkcionáře, ale jako postavu, které právě v nejkritičtější chvíli prokázala svou učednickou křehkost a nepoužitelnost.

Až zestárneš odkazuje na konec Petrova života a zároveň na budoucnost života povelikonoční křesťanské obce. „Vztáhnout ruce“ tu není gesto síly, ale spíše bezbrannosti, vydanosti napospas silnějším okolnostem. Kristovo slovo tu míří do situace pronásledování.

Těmi slovy předznamenal, jakou smrtí oslaví Boha (v. 19). Sloveso „semaino“ (poznamenat, dát znamení) se v Janově evangeliu vztahuje výhradně k Ježíšovu kříži (čti 12,32–33; 18,32) jako znamení, jež neoddělitelně souvisí s jeho posláním. Petr tedy slyší, že na sebe vezme kříž smrti Kristovy. Teprve po Velikonocích a na stará kolena pozná, co to znamená doopravdy následovat.

Následuj mne. I obrátiv se Petr — po výzvě k následování následuje Petrovo obrácení na cestu za Ježíšem. Když po ní vykročí, spatří, že už tam je milovaný učedník. **Spojení výzvy k následování a obrácení** upomíná na scénu Petrova vyznání u Marka, resp. Matouše (Mk 8,29, Mt 16,16), při níž ovšem záhy vyjde najevo, že Petr vlastně vůbec nerozumí Ježíšově cestě kříže. U Lukáše zaznívá Kristovo slovo při poslední večeři, kterým slibuje Petrovi, že i když zapře, bude mu umožněno obrácení na Ježíšovu cestu (Lk 22,31–32). Na tuto linii, která posunuje Petrovo obrácení stále blíž k Velikonocům, Jan navazuje, ovšem podle něj Petra obrací na cestu následování Ukřižovaného až Vzkříšený Pán po Velikonocích. (srvn. J 13,34)

Evangelista tak povelikonoční církvi předestírá její cestu jako cestu kříže. Je to ovšem cesta v tomto světě a jeho dějinách a různých protivenstvích Kristem prošlapaná. A neoddělitelně k ní patří pastýřské nasazení a solidarita, k níž byl právě povolán Petr.

Úskalí

Láska ve smyslu milování Krista tu není míněna jako emoce, ale jako věrná a tvořivá oddanost a ochota nasadit se pro druhé. Nejde v žádném případě o vypjatou barokní emocionalitu, nábožnou zamilovanost apod. Milovat Ježíše neznamená sentimentální cit či nějaký křesťanský kýč. Je to postoj víry zaujaté na nejvyšší možnou míru věcí Kristovou a uskutečňující ji v konkrétních konfliktních situacích.

Situace pronásledování, do níž tento text míří, je dnes už po více než generaci neznámou zkušeností. Děti však vědí, co je to např. šikana, znají i posměch na adresu menšin, ponižování těch, kdo si o to jakoby koledují svou bezbranností, neúspěšností apod.

Práce se starším a středním školním věkem míří právě do této syrovosti života. Důrazy a nasměrování textu nechceme rozvíjet jen v souvislosti s pronásledováním křesťanů. Jde o to, jak se správně pastýřsky postavit k šikaně a ponižování páchaných na komkoli dalším. Tak osvědčujeme kristovské pastýřství.

Pro učitele

Předškoláci

Paseme ovečky (akce a rozhovor)

Připravíme si obrázky oveček a beránků. Mohou být různé velikosti, malé, velké, krásné bílé, ušmudlané, tlusté, hubené, beránci i ovce, poslušně vedené i tvrdohlavé.

Ovce schováme a děti je hledají, dokud je všechny nenajdou.

Pak se s nimi bavíme:

Je to potřeba, hledat ovečky, aby se ani jedna neztratila?

Stojí to za to, vynaložit tolik námahy i pro ušmudlanou?

Vzpurného berana? Atd?

Pointa je v tom, že stojí, protože všechny jsou Kristovy.

Takhle to pověděl Ježíš Petrovi (poté, co s ním a dalšími posnídal u ohně rybu a chleba).

Pomůcky: Ovečky z papíru, kopírované podle Flanelografu I. a II, vystřižené z časopisu. Inspiraci najdete na googlu, zadejte do vyhledávání „ovečka“ a „obrázky“.

Mladší školní děti

Pro mladší školní věk navrhujeme „janovskou“ motivaci, tedy příběh z doby evangelistovy, formulovaný tak, aby připomněl zkušenosti, které děti mohou znát také. Účelem je v tomto případě udržet propojenost světa motivačního úvodu a světa evangelijního vyprávění.

Není ovšem vůbec od věci, zeptat se dětí, mají-li ve svém okolí zkušenost se šikanou, posmíváním, ponižováním. Je těžké tomu vzdorovat — i když to nedopadá na mne? Vydělit se z většiny? Co k tomu může pomoci? Myslíte, že nám k tomu může něco říct i Ježíš? (V tom případě musíte na závěr upozornit, že úkol pást ovce znamená právě zastávat se šikanovaných, ponižovaných, posmívaných.)

Za Janem přišly toho dne děti zase s očima navrch hlavy.

„Představ si, Jane, kluci z římské čtvrti tady Ábela honili, házeli po něm kamení a chtěli ho nahnat do řeky! Že je prý špinavej křesťan, ať se umeje!“

„Opravdu, Abeli?“ zatvářil se starostlivě Jan.

„Opravdu,“ řekl vyplašeně Abel. „Připadal jsem si, jako když smečka zdivočelých psů honí nějakého beránka… Ale víš Jane, co bylo nejhorší? Představ si, před domem stál Petr, a vůbec mi nepomohl…! Zalezl honem dovnitř a zabouchl mi vrata před nosem!“

„A to se vytahuje, že má stejné jméno jako vůdce celé církve!“ přisadily si pobouřeně ostatní děti.

Janova tvář byla v té chvíli ještě starostlivější. Chvíli přemýšlel a pak se mu najednou rozzářily oči:

Poslouchejte, pamatujete si ještě, jak hladové a vyčerpané učedníky pozval jejich a náš Pán, aby si sedli kolem ohně — a jak vzal chleba a vzdal díky — a pěkně každého podělil chlebem i rybou?

Tak poslouchejte, jak to bylo dál.

Když bylo po jídle, zavolal si Ježíš Šimona Petra: „Co myslíš, Šimone! Miluješ mne víc a líp, než tady ostatní učedníci?“

Byla to zvláštní, otázka, taková zkoumavá (však v ní zní jedno zcela zvláštní přikázání milovat budeš Pána Boha svého z celého srdce svého…), ale Petr nad ní moc nepřemýšlel a rovnou vyhrkl: „To víš, že jo.“

Jako kdyby zas o tolik nešlo…

A Ježíš mu na to pověděl: „Tak budeš v tom mém zástupu pastýřem. Budeš se starat tady o ty mé bezbranné beránky.“

Za chvíli se zeptal Petra znova: „Šimone, opravdu mne miluješ z celého srdce svého, celou silou, celým životem?“

A Petr zas bez velkého přemýšlení: „Jasně, že jo.“

A Ježíš na to: „Tak budeš v tom mém zástupu pastýřem. Budeš se starat o mé ovce.“

A zeptal se ho potřetí: „Šimone, máš mne teda rád, jo?“

Ale teď to znělo, jako kdyby se po těch Petrových nedbalých odpovědích trochu opičil.

Vtom to Šimonu Petrovi docvaklo:

Vždyť třikrát se mne ptali, když zatkli Ježíše! Ptali se mne, zda patřím k jeho přátelům — a já jsem třikrát svého Pána zapřel! Neřekl jsem, že ho miluji až na smrt. Tvrdil jsem, že ho neznám a nepatřím k němu!

Vždyť v té mé lásce a oddanosti je pěkně hluboká trhlina!

Bylo mu to líto a zároveň věděl — s tímhle zapřením se za žádné „to víš, že jo“ neschovám!

A odpověděl Ježíšovi: „Ty, Pane, moc dobře víš, co jsem zač a jak jsem se zachoval, když tě zatkli a posmívali se ti. Ale taky víš, že mi na tobě doopravdy záleží…“

A Ježíš mu na to říká: „Prožili jste si, jaké to je, když jsou ovce bez pastýře. Teď už ale víš, že jsem zvítězil. I nad tou zradou — i nad nepřátelstvím a ponižováním — i nad smrtí.

A tak se teď jako pastýř starej o všechny mé ohrožené nebo zatoulané ovce i beránky.“

„A nemysli si, Petře,“ pokračoval Ježíš, „že jste si těžké časy odbyli, když mne zatýkali, soudili.

Nesnášenlivost, posměch mohou přijít kdykoli — a taky přijdou.

Ale ty mne následuj. Vzpomeň si, že jsem před nenávistí, posměchem a nespravedlností neuhýbal a neutíkal.

Teď půjdeš v mých stopách.

Tak se staneš správným pastýřem pro ohrožené ovce a beránky.

A vždycky si přitom připomeň, že já jsem ti tuhle cestu prošlapal. Že po ní nejdeš sám.“

(Můžete pak s dětmi hovořit o tom, co příběh asi udělal s Abelem, s Petrem a dalšími dětmi.)

Starší školní děti

Jde o práci s „kontrastním textem“, román pracuje vědomě s naším oddílem, ovšem hlavní postava roli pastýře spíše odmítá, ostýchá se jí. Nejdříve jako pastýř jedná, když se při kriketovém zápase zastane těžce šikanovaného spolužáka, teprve pak se s touto rolí

a posláním ztotožní.

Otázky k rozhovoru slouží k tomu, aby vynikla role pastýřství právě v těžké době. A kontrast mezi Robertem a apoštolem Petrem zároveň poukáže na úskalí pastýřství, pokud je pojímáno jako církevní funkce.

Nepřeskakujte líčení prostředí, kde se děj odehrává. Tíživost tmy a přístavní periferie evokuje tíživou realitu tohoto světa a v případě hlavní postavy dobu nastupujícího nacismu.

Pracovat s příběhem doporučujeme podle následující osnovy. V případě, že nemáte aktivní skupinu, můžete postupovat trochu pasivněji: Přečtete nejprve biblický příběh, pak děti seznámíte s kontextem románu a přečtete jim citovaný úryvek. Necháte tak vyznít jeho působivou atmosféru.

Přečtěte dětem následující úryvek z románu H. Bölla, Biliár o půl desáté.

Scéna následuje poté, co jeden z hlavních hrdinů Robert Fahmel při školním zápase v kriketu odpálkoval míč tak daleko, že ho nešlo najít.

Udělal to ovšem proto, aby ostatní přestali míčem zraňovat jeho spolužáka Schrellu. Proč ho krutě šikanují a jaká je jeho úloha, objasňuje pokračování.

(V šatně po zápase si Robert říká:)

Proč jen to Schrellovi dělají, proč mu nastavili nohu, když šel o přestávce ze schodů; narazil hlavou o kovovou hranu schodů, drát od brýlí se mu zaryl do ucha a tělocvikář Wackes přišel ze sborovny se skříňkou první pomoci bůhvíkdy. Nettlinger mu pak s posměšným výrazem v obličeji přidržoval náplast, aby ji mohl ustřihnout; přepadávali Schrellu cestou ze školy, zatáhli ho do domu, ztloukli ho mezi kbelíky s odpadky a kočárky, shodili ho z temných schodů do sklepa, kde dlouho zůstal ležet se zlomenou rukou; ve smradu z uhlí, klíčících brambor, mezi uprášenými sklenicemi od zavařenin. Jen málo bylo těch, kdo se toho nezúčastňovali…

Bylo mu trapné být se Schrellou o samotě, přijmout dík z jeho chladných očí, příliš chladných, než aby mohly nenávidět; nic než nepatrné mrknutí, letmý úsměv osvoboditeli, který odpálil míč; odpověděl taky úsměvem, taky letmo, obrátil se ke skřínce, vzal šaty, chtělo se mu rychle zmizet.

Schrella tu dřepěl, mžoural do pološera, ramena zimomřivě přitažená k tělu, nedalo se to už oddalovat; ještě jednou překontrolovat kravatu, naposled uhladit límec sportovní košile, ještě jednou zastrčit tkaničky do bot, přepočítat v peněžence peníze na zpáteční cestu; už se vracejí první chlapci ze sprch, hovoří „o tom míči, co Robert vypálil“.

„Půjdem spolu?“

„Ano.“

Beze slova šli vedle sebe po hrázi, která se zvedala nad nízkými vrstvami mlhy, jako by vedla přes řeku; lodní sirény, červená světla, na signálních koších zelená; nad loděnici vylétaly do vzduchu červené jiskry, kreslily do šera obrazce; beze slova došli k mostu, vystoupili ztemnělým průchodem, kde byly do červeného pískovce vryty a zvěčněny touhy chlapců vracejících se z koupání; dunění nákladního vlaku na mostě je na další minuty osvobodilo od nutnosti promluvit, na západní břeh vyváželi strusku; světla posunovačů se komíhala, hvizdy píšťalek dirigovaly vlak, který se posunoval zpátky na pravou kolej, dole v mlze klouzaly lodi k severu, troubení sirén varovalo před nebezpečím smrti, toužebně znělo nad vodou; hluky, které naštěstí znemožňovaly rozhovor.

(Robert pokračuje ve vzpomínce:)

„Pojď,“ řekl Schrella, „tamhle jdou, neslyšíš?“ Uslyšel jsem je, chodník se už otřásal jejich kroky, povídali si, kam odjedou zanedlouho na prázdniny.

Za chůze bylo snadnější se zeptat:

„Proč to,“ zeptal jsem se, „proč to? Jsi Žid?“

„Ne.“

„Tak co jsi?“

„Jsme Beránci,“ řekl Schrella, přísahali jsme, že se nikdy ani nedotkneme *Bůvolí svátosti*.

„Beránci.“ Měl jsem strach z toho slova. „To je nějaká sekta?“ zeptal jsem se.

„Něco takového.“

„Ne strana?“

„Ne.“

„To já bych nemohl,“ řekl jsem, „já bych nemohl být Beránkem.“

„Ty chceš ochutnat *Bůvolí svátost*?“

„Ne,“ řekl jsem.

„Jsou i pastýři,“ řekl, „kteří neopouštějí stáda.“

„Rychle,“ řekl jsem, „rychle, jsou už moc blízko.“

Sešli jsme dolů tmavým průchodem na západní straně, ještě jsem na okamžik zaváhal, když jsme se dostali na silnici; já měl jít domů vpravo, Schrella vlevo, nakonec jsem se však dal s ním nalevo cestou proplétající se mezi ohradami, sklady uhlí a rodinnými zahrádkami směrem k městu. Zastavili jsme se za prvním zákrutem, ponořeni do mlhového příkrovu, pozorovali jsme stíny spolužáků, které se pohybovaly nad zábradlím mostu jako siluety, naslouchali jsme hluku jejich kroků, jejich hlasů, jak sestupovali po schodech průchodem, dunivé ozvěně okovaných bot, a jeden hlas zavolal: „Nettlingere, Nettlingere, počkej.“ Nettlingerův silný hlas vrhl přes řeku divokou ozvěnu, která se roztříštila o mostní pilíře, vrátila se k nám, ztratila se kdesi mezi zahradami a skladišti za námi. Nettlingerův hlas volal: „Kdepak je ten náš Beránek a jeho Pastýř?“ Tříštící se smích nás zasypal jako střepy.

„Slyšels?“ zeptal se Schrella.

„Ano,“ řekl jsem, „Beránek a Pastýř.“

Pokračujte rozhovorem:

Jaký máte z celé vylíčení situace pocit? *(Nechte děti, ať se vyjádří, nemusíte jim v této chvíli prozrazovat, že scéna pochází z nacistického Německa.)*

Co přimělo Roberta, aby se stal „pastýřem“? Stál o to dopředu? V kterou chvíli toto poslání přijal?

Proč se asi nechce bavit o tom, co při kriketovém zápase udělal?

Vyprávění se odehrává v Německu r. 1935. Co by asi tak mohla být „Bůvolí svátost“?

(Bůvol je tu protikladem beránka, symbol násilí páchaného na slabších a přizpůsobivosti tomuto násilí.)

Znáte někoho, kdo rád nosí okované boty?

Pak můžete přečíst oddíl o povolání Petra (J 21,15–22).

Myslíte, že Petr stál o to být pastýřem? Tušil dopředu, že se to týká i nebezpečných situací? Prožil už sám nějakou nebezpečnou situaci? A jak v ní dopadl? Myslíte, že se dokáže zastat svých ohrožených bratří? Kde se odehrává závěr románu a kde evangelijní vyprávění (břeh Genezaretského jezera)? Které místo je v té chvíli nebezpečnější?

Přesah

Můžete připomenout starokřesťanskou legendu, podle níž v době Neronova pronásledování křesťanů přesvědčili apoštola Petra jeho stoupenci, aby odešel z Říma do bezpečí. Cestou

potkal Krista, ubírajícího se do města, a překvapeně se ho ptá: „Quo vadis, Domine?“ (Kam kráčíš, Pane?) Kristus odpovídá: „Když ty opouštíš můj lid (mé ovce a beránky), jdu do Říma, aby mě ukřižovali podruhé.“ Poté se Petr obrací nazpět a později umírá na kříži stejně jako jeho Pán. Z pokory však, aby Ježíše nenapodoboval, si Petr vyprosí, aby jej ukřižovali hlavou dolů.

Víte, že Kristovo slovo Petrovi o tom, že ho jiný povede, kam nechce, bývalo citováno při vzpomínce na lidi, kteří byli zavřeni či popraveni za války?

(Vyjadřovalo, že se jim do odboje či odporu proti okupantům nechtělo, když však nastala situace, ve které mohli projevit odpor, rozuměli tomu tak, že je k odporu vyzývá Kristus.)

Liturgie

Písně

Buď Bohu všechny chvála čest (EZ 660); *Hříchy* (SV 79); *Kde Pane jsi?* (SV 143); *Když tys mne, Otče, miloval* (EZ 474); *Do země se skrývá* (EZ 662); *Ježíši Kriste, pastýři náš* (BTS 35)

Biblický text k zapamatování

Starejte se jako pastýři o Boží stádce u vás, ne jako páni nad těmi, kdo jsou vám svěřeni, ale buďte jim příkladem. (1 Pt 5,2a.3)

To je mé přikázání, abyste se milovali navzájem, jako jsem já miloval vás. Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele. (J 15,12–13)

Rituál

Na plakátu společně hledejte obrázek, který symbolizuje dnešní vyprávění.

Zapalte svíčku jako znamení světla, chyťte se kolem dokola za ruce a opakujte či zpívejte refrén „Ty jsi hoden žehnání a chvály, tvoji moc a sílu slavíme. Před tebou se Pane Kriste, Králů králi, dobrovolně skláníme.“ (SV 215, EZ 632)

Na začátku setkání můžete recitovat úvod Janova Prologu (J 1,1): Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo byl Bůh.

Okénko do bohoslužeb

Můžete přečíst „janovskou motivaci“ k vyprávění pro mladší školní věk (šikanovali Abela a Petr se ho nezastal) a pak se zeptat, jestli někoho z dospělých napadá, o čem asi dnes budeme

dětem v nedělní škole vyprávět. Někoho možná napadne Petrovo zapření, někoho jiné oddíly — můžete to pak dětem dle potřeby v příhodnou chvíli připomenout.

Modlitba

Jsi dobrým Pastýřem, Pane Ježíši Kriste, pro Petra i pro nás. Ty jsi se zastal nás. A my od tebe čerpáme sílu zastávat se našich ohrožených bližních. Připomeň nám to, právě až bude někdo vedle nás v ohrožení. Amen.

Odkaz na píseň
Buď Bohu všechna chvála, čest a požehnání
Hříchy tvý tě jednou doženou
Kde, Pane, jsi (SV143)
Když tys mě, Otče, miloval (EZ474)
Ostří jarních stébel zemi proráží
Ježíši Kriste, Pastýři náš (BTS35)
Cílová skupina
Předškolní
Mladší školní
Starší školní
Katechetické cykly
Dál přece nejdeme sami IV (s apoštoly, s Janem a celou církví)
Biblický odkaz (kat)
Jan 21,15–23